

ORTA ASYA'DA ARTAN SİLAHLANMA YARIŞI VE SEBEPLERİ

Geliş Tarihi/Received: 15.12.2017 - Kabul Tarihi/Accepted: 15.01.2018

Shatlyk Yegenov

Uludağ Üniversitesi Yüksek Lisans öğrencisi
shatlyk0292@gmail.com

Öz

Dünyada her ülke istisnasız bir şekilde silahlanmaktadır. Çünkü silahlanma güvenlik ile yakından ilişkili kavramdır. Ama silahlanma aynı anda savaş kavramı ile de yakından ilişkilidir. Yani silahlanma sadece güvenlik için bir araç olarak kalmamakta aynı anda savaşların da bir aracı olmaktadır. 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Orta Asya ülkeleri de kendilerine özgü sebepler ve olaylardan dolayı silahlanmaktadır. Bölgenin askeri alanda en gelişmiş ülkesi Kazakistan, 1995 yılından beri sürekli silahlanmaktadır. Bu bağlamda çalışma Orta Asya ülkelerinin temel silah tedarikçilerini, bölgede 2014 yılından sonra hızla artan silahlanmanın sebeplerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya, Rusya, ABD, Silahlanma, Askeri.

THE RAPIDLY INCREASING ARMING IN THE CENTRAL ASIA AND ITS REASONS

Abstract

Without exception every country in the world is arming. Because the armament is closely related to security. But it is also closely related to the concept of war. In other words, armament is not only a tool for security but also a means of war. The Central Asian countries, which gained their independence in 1991, also have been arming with their own specific reasons and events. Kazakhstan, which the most developed Central Asian country in the military area, has been arming continuously since 1995. In this context, the study aims to analyze the main arms suppliers of Central Asian countries, the reasons of the rapidly increasing arming after 2014 in the region.

Keywords: Central Asia, Russia, USE, the arming, military

GİRİŞ

Dünyada her ülke istisnasız bir şekilde silahlanmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde dünya genellemesinde silahlara olan ilgi azalmıştır. Fakat söz konusu azalma sadece 1997 yılına kadar devam etmiş ve 1997 yılı sonrasında ülkelerin askeri harcamalarındaki artışlar göze çarpmaya başlamıştır. Mesela 1998-2001 arası dönem için askeri harcamalardaki artış reel olarak % 7 (SIPRI;2002), 2002-2006 arası dönem için ise %6'lık bir artıştan söz etmek mümkündür ve söz konusu artış günümüze kadara süreklilik göstermeye devam etmiştir.

1991 yılında bağımsızlığını kazanan Orta Asya ülkeleri de kendilerine özgü sebeplerdir olaylardan dolayı silahlanmaktadır ve söz konusu silahlanma sürekli artmaktadır. Mesela 2006 yılında Orta Asya ülkelerinin gerçekleştirdiği toplam silah alışları 59 milyon dolarsa, 2009 yılında bu rakam 107 milyon amerikan dolarına yükselmiştir; 2012 yılında bölge ülkelerinin toplam silah alışları 209 milyon amerikan dolarına kadar yükselmişse, 2015 yılında söz konusu rakam yaklaşık 3,5 kat artarak 690 milyon amerikan dolarına ulaşmıştır. Orta Asya ülkelerinin, genelde her ülkenin silahlanmaya önem vermesinin temel sebebi, silahlanma unsurunun güvenlik ile yakından ilişkili olmasıdır. Ama diğer yandan da silahlanma, hem güvenliği sağlayıcı hem de güvenliği bozucu unsur olmasıyla ilginçtir.

SİLAHLANMA KAVRAMI

Silahlanma güvenlik ve savaş olgularıyla yakından ilişkili bir unsurdur. Bir devletin güvenliğinin sağlanması güçlü olmaktan geçiyorsa, güçlü olmanın da silahlanma ile mümkün olduğu bellidir. Bu bağlamda savaşlar güvenliğin sağlanmasında hem önemli bir neden hem de bir sonuçtur.

Michael Howard'a göre silahlar genel olarak en önemli dört amaç için kullanılmakta: Birinci, diğer ülkeyi savaşa başvurmadan caydırmak amacıyla; İkinci, eğer caydırma başarısızsa kendini savunmak için; Üçüncü, bir saldırı savaşı yapmak için; Dördüncü ise, bir devleti siyasi olarak korkutmak için; Yani, Howard'ın da değindiği gibi silahlar hem savunma hem de saldırı amaçlı kullanılmaktadır (Arı,2001;383). Günümüz itibarıyla düşündüğümüzde silahların daha çok savunma amaçlı kullanıldığını savunanlar çoktur. Fakat Orta Asya'da askeri gücü kullanmayı sık sık dile getiren, Özbekistan'ın eski Cumhurbaşkanı İslam Kerimov'un sözlerine bakacak olursak, Orta Asya'da durumun her an değişebilecek nitelikte olduğunu düşünmeye zorlamaktadır:

"Orta Asya'da mevcut sınırların herhangi etnik temelli değiştirilmeye çalışılmasının nelere sebep olabileceğini göz önüne getirmek bile korkunçtur. Bizim bölgemizde sınırların yeniden paylaşılması tüm dünya toplumları için öyle korkunç etki edebilir ki, bunun yanında Bosna ve Hersek çatışması çok küçük kalır."(Ayupov vd, 2017)

Orta Asya'da sınır ve su sorunları üzerine zaman zaman gerilimler yaşanmaktadır. Mesela, Özbekistan'ın 1990'lı yılların sonunda terörist saldırıları sonrası sınır güvenliğini gerekçe göstererek tartışmalı, belli olmayan

sınırlarına mayın döşemesi ve serbest dolaşımı kısıtlaması, Özbekistan'ın gerektiğinde üstün olduğu askeri kuvveti kartını kullanabileceğini göstermektedir (Arı, 2010;26). Özbekistan ve komşusu Kırgızistan arasında 58 iddialı bölgelerin olması durumun çok ciddi olduğunu göstermektedir (Şustov, 2008); ama taraflar yine de her seferinde çatışmaya girmekten kaçınmaktadır. İki ülke arasında en son Ağustos 2016 yılında gerilim yaşanmıştır. Gerilimin sebebi SSCB zamanında kurulan Orto-Tokoy(ya da Kasan, Özbeklerin verdiği isime göre) su yatağı(rezervuar) için olmuştur (<http://www.bbc.com/russian/features-37169385>). Bazı kaynaklara göre, 2 Eylül'de Özbekistan eski Cumhurbaşkanı İslam Kerimov'un ölümü iki komşu ülkenin büyük çatışmadan kaçınmalarına sebep olmuştur (<http://www.mk.ru/politics/2016/09/07/uzbekistan-i-kirgiziyu-spasli-ot-voyny-pokhorony-karimova.html>). Bundan başka da Kırgızistan ve Tacikistan sınırının da önemli kısmı belirsiz durumdadır. 970 km'lik sınırın sadece 570 km'lik kısmı belirlenmiş, geri kalan % 40'lık kısmı hala belirsiz durumdadır (Ayupov, vd.,2017).

SSCB'DEN KALAN MİRAS VE ONUN PAYLAŞIMI

SSCB'nin dağılmasının ardından yeni bağımsızlığını kazanan ülkeler arasında SSCB'den kalma silahların, silahlı kuvvetler ve silahlı kuvvetlerin altyapısının paylaşımı gündemin en önemli askeri alandaki sorunlarından biri olmuştur; Sorun BDT ülkeleri arasında 1992 yılında Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te imzalanan anlaşma ile çözüme ulaştırılmıştır. Anlaşmada ülkelerin topraklarındaki askeri altyapıların ve askeri teçhizatların kendi askeri mülkiyeti olduğu belirtilmekteydi (Kamının, 1990;151) ve anlaşmaya uyarınca Kazakistan ve Özbekistan SSCB'nin Rusya'dan sonra en büyük mirasçılarıydı. SSCB'nin Afganistan'dan askerlerini çekmesi ile en modern zırhlı araçlar, uçaksavar ve füze artilerisi ile donatılmış 40. Ordu'nun Kazakistan topraklarında yer alması, Özbekistan'ın ise SSCB'den 300'den fazla tank, 100'den fazla savaş uçağı ve 100 helikopter miras olarak alması Orta Asya'nın bu iki ülkesini BDT ülkeleri arasında Rusya'dan sonra en büyük askeri mirasçıları yapmaktaydı (Kamının, 1990;151). Bu da SSCB'den kalan askeri teknolojinin ve silahların en önemli kısmının Orta Asya bölgesinde olduğunu göstermektedir.

İlk başta Orta Asya cumhuriyetleri SSCB'den alabildiğince fazla silah teknolojisi ve silahlar almaya çalışmışlardır; fakat aldıkları silahlar ve silah teknolojileri daha yeni kurulan ulusal askeri birlikleri için çok çok fazlaydı, üstelik söz konusu silah teknolojileri kullanacak elemanları da yetersizdi. Bütün bunların üstüne cephaneliklerin normal durumunu koruması ve bakımı büyük ekonomik yük oluşturmaktaydı. Cephaneliklerin bakımında yaşanan sorun ve sıcak iklimten dolayı patlamaların yaşanması cephaneliklerin yakınlarında yaşayan halk için bir tehdit oluşturmaya başlamıştır. Söz konusu patlamalar SSCB'den kalma silahların en büyük mirasçılarından Özbekistan'da sık sık yaşanmıştır (Kalışevskiy, 2012). Ama bu Orta Asya ülkelerinin hepsinin SSCB'den epeyi silah teknolojisi ve silahlar aldığı anlamına gelmemektedir. Mesela miras olarak Tacikistan neredeyse hiç bir şey almamıştır.

ORTA ASYA ÜLKELERİNİN YENİ SİLAHLANMA GİRİŞİMLERİ VE TEMEL SİLAH TEDARİKÇİLERİ

Orta Asya ülkelerine SSCB'den miras olarak kalan silahların zamanla eskileşmesi üzerine onarım ve modernizasyon işlemleri gerektirmekteydi. Ötesi silah teknolojisi sürekli gelişmekte ve modern silahlara ihtiyaç duyulmaktadır; bundan dolayı 2005 yılından itibaren Orta Asya ülkelerinde de yavaş yavaş silahlanma konusunda hareketlenme başlamıştır ve günümüze kadar artarak devam etmiştir. Burada istisna olan Orta Asya'nın askeri alanda en gelişmiş ve silahlanma konusunda en hareketli ülkesi Kazakistan'dır; nitekim Kazakistan 1995 yılından başlayarak devamlı silahlanmaktadır.

Tablo 1: Orta Asya Ülkelerinin Son On Yılda Gerçekleştirdiği Silah Alışları

	Kazakistan	Uzbekistan	Türkmenistan	Kırgızistan	Tacikistan	Toplam
2006	44			2	13	59
2007	82				7	89
2008	25		7			32
2009	39		36		32	107
2010	58		27			85
2011	62		236			298
2012	94		115			209
2013	141		69		3	213
2014	99	2	102			203
2015	421	93	172	4		690
2016	225	63	391	9	8	696
Toplam	1796	176	1192	32	63	3260

Kaynak: SIPRI

Orta Asya ülkelerinin silahlanma sıralamasında bölgenin en güçlü askeri gücü olan Kazakistan domine etmektedir. Ardından sırasıyla Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan gelmektedir. Bölgedeki her ülke kendi gereçleri ve eksiklerini gidermek için silahlanmaktadır. Mesela SSCB'den miras olarak Hazar'daki filosu için hiç bir şey almamış olan Türkmenistan, bu eksiği kapatmak için son yıllarda büyük adımlar atmıştır. Türkmenistan, filosunu güçlendirmenin yanı sıra Hava savunma sistemlerine ve uçaklara da büyük önem vermektedir. Bölge ülkelerinden Kazakistan'ın importında bulunduğu silah sistemlerine gelecek olursak, uçaklar, zırhlı araçlar ve füzelerdir. Silah importu konusunda bölgede üçüncü sırada gelen Özbekistan da uçaklar ve zırhlı araçlar üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Orta Asya ülkelerinin genel silah

tedarikçilerine gelecek olursak burda tartışmasız bir şekilde Rusya'nın domine ettiğini söylemek mümkündür. Rusya'dan sonra Ukrayna, İspanya, son yıllarda bölgeye silah satışını arttıran Türkiye vb.. gelmektedir. Nitekim Türkiye 2016 yılında Türkmenistan'ın en büyük silah tedarikçisi olmuştur; bu alanda Rusya'yı da geçerek.

Çalışmanın temel ilgi alanı olan Orta Asya ülkeleri, Rusya ile yakın askeri işbirliği yapmaktadır. Bölge ülkelerinin envanterlerindeki silahların büyük kısmı Sovyet ve Rusya yapımı silahlardır. Bunun yanı sıra Orta Asya ülkeleri BDT ve KGAÖ aracılığıyla Rusya'dan indirimli fiyattan cephaneyi, yeni modern silahları, yedek parçalar ve akaryakıt yağları almaktadır (<http://www.fergananews.com/articles/7514>). Bundan dolayı da askeri alanda bölge ülkeleri ile Rusya arasındaki bağın uzun vadeli olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim silah satışları çoğu zaman bir kereliğine yapılan eylemler değildir. Çünkü satılan silahların teslimatının ardından kısa süre içinde yedek parçalara ve biraz zaman sonra da o sistemin modernizasyonuna ihtiyaç duyulacaktır. Yedek parça ve modernizasyon için genelde yine silah sistemini tedarik eden ülkeye başvurulmaktadır. Çoğu durumda buna silahların kullanımı için verilen kapsamlı eğitim de eklenebilmektedir (Perinççi, 2010;115).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından, Orta Asya'da oluşan boşluğu doldurmak için mücadele başlamıştır. Bölgede etkinlik kurmaya çalışan başlıca aktörler ABD, Rusya, Çin, Türkiye, İran, Hindistan vb.. Söz konusu rekabette silah kartı da etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Mesela Rusya Orta Asya ülkelerini kendisafında tutmak amaçlı BDT ve KGAÖ aracılığıyla modern silahları ve cephanelikleri çok düşük fiyattan satmaktadır. Rekabet özellikle Rusya ve ABD arasında sürdürülmektedir; Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan için iki ülke arasındaki rekabet giderek büyümektedir. Söz konusu rekabeti bölge ülkeleri de stoklarındaki silahları arttırmak ve çeşitlendirmek için kullanmaya çalışmaktadırlar.

Bölge ülkelerinin askeri kapasitesinin artırılmasında ve stoklarındaki silahlarının artmasında bölge ülkelerine yapılan askeri yardımlar özel önem taşımaktadır. Kırgızistan ve Tacikistan gibi ekonomik durumunun iyi olmadığı ve silahlanmaya bütçe ayıramayan bölge ülkeleri için yardımlar büyük öneme sahiptir. Mesela, Kasım 2011'de ABD'nin Kara Kuvvetleri'nin Merkezi Komutanlığı komutanı general Vincent Brooks Taşkent ve Duşanbe'ye ziyareti sırasında Özbekistan ve Tacikistan'a yüksek miktarda cihazları, virtual istihbarat kanallarıdır makineleri, insansız öldürücü cihazları, dijital radyo istasyonları, GPS navigasyon ile donatılmış bireysel ekipman setleri, zırhlı araçları, Hava Savunma sistemleri, tankları, roket-artillery sistemlerini ve gece görüş manzaraları ile donatılmış hafif silahları vereceğini bildirmiştir (Kalişevskiy, 2012). Söz konusu ziyaret sırasında, Tacikistan ve Özbekistan'da askeri eğitim merkezlerinin kurulması hakkındaki Pentagon'un teklifi de görüşülmüştür; ardından da Tacikistan'ın Fahrabad şehrinde ABD destekli eğitim merkezi faaliyet göstermeye başlamıştır. Bir de buna ek olarak ABD'den Tacikistan'ın yerel güvenlik yetkililerine 300 set teçhizat ve Fahrabad'da ABD'li

elemanların hazırladığı özel kuvvetler için kişisel ekipman transfer edilmiştir (Kalişevskiy, 2012).

Türkiye de Orta Asya'nın temel silah tedarikçileri arasındadır. Mesela 2016 yılında Türkmenistan'a 95 mln amerikan dolarlık silah satışı gerçekleştiren Türkiye, Rusya'yı da geçerek Türkmenistan'ın en büyük silah tedarikçisi olmuştur. Türkiye bölge ülkelerinden Türkmenistan ve Kazakistan'a zırhlı araç satışlarında bulunmuştur (SIPRI,2017). Türkiye'nin füzeler konusunda elde ettiği ilerlemeleri de dikkate değer niteliktedir ve orta vadede bölge ülkelerinin zırhlı araçların yanısıra füze ihtiyaçlarını da Türkiye'den karşılayacağı beklenmesi söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü silah ticareti sıradan bir ticaret değildir. Nitekim serbest ticareti savunan ekonomik liberalizmdeki karşılaştırmalı üstünlükler teorisi güvenliği doğrudan ilgilendiren silahlanmayı kapsamamaktadır (Perinççia, 2010;111).

Bilindiği gibi normal ticarete astıcı ürününü en iyi fiyat verene satmakta, alıcı ise istediği ürünü en düşük fiyattan almak istemektedir. Fakat silah ticareti öyle yürümez. Bazen alıcı ülke istediği silah sistemi için normalden çok yüksek fiyat vermekteyken, satıcı ülke de normalden çok düşük fiyata silah transferinde bulunabilmektedir. Bazen de alıcı istediği silah sistemi için normalden çok yüksek fiyat vermesine rağmen satıcı ülke söz konusu sistemi satmamaktadır. Çünkü silah ticaretinde siyasi ve stratejik hedefler ekonomik hedeflerden üstündür. Dahası söz konusu iki faktör ekonomik hedefleri beslemektedir (Perinççia, 2010;115). 1972-1973 yıllarında ABD'nin İsrail'e teslim etmesi gereken ve o günün en modern savaş uçağı olan F-4 Phantom tipi uçaklar, normal şartlar altında Amerikan Hava Kuvvetleri için üretilmiş olan uçaklarından alarak, kendi silah stoklarına katmayı planladığı uçaklardan kısıntıya giderek, İsrail'e teslim etmesi, yani İsrail'in güvenlik ihtiyaçlarına cevap vermeyi tercih etmesi bunu göstermektedir(Perinççib, 2010;371). O yüzden de Orta Asya ülkelerinin de diğer tedarikçilerden alamadığı silah sistemlerini kültürel, etnik ve dini bağı olan Türkiye'den alabilme oranı çok daha yüksektir.

Satışların yanısıra Türkiye bölge ülkelerine askeri alanda yardımlar da yapmaktadır. Mesela 2011-2014 yılları arasında Türkiye Kırgızistan silahlı Kuvvetlerine 12 mln dolarlık askeri yardımda bulunmuştur (<https://www.youtube.com/watch?v=jOUE62R9580>).

ORTA ASYA ÜLKELERİNİN SİLAHLANMA SEBEPLERİ

Orta Asya ülkeleri bağımsızlıklarını kazandıktan sonra bir dizi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Onlar: Sınır sorunları, Su sorunu, etnik sorunlar, radikal islam ve Afganistan kaynaklı uyuşturucu sorunu ve terörle mücadele. Nitekim silahlanmayı gerektiren terör ve Radikal İslam, bölgenin en temel sorunlarından biridir. Terör ve Radikal İslamı ülke güvenliğini tehdit eden birincil unsur olarak değerlendiren Tacikistan'ın Cumhurbaşkanı İmamali Rahmanov'un sözleri de bunu açık bir şekilde göstermektedir:

"Genellikle Dini ve mezhepler altındaki sloganlarda kendini gösteren, korkunç ve iğrenç bir olgu olarak terörizm, Kutsal bir din olan İslam ile hiç ilişkisi

yoktur. Bu 21. Yüzyılın vebasıdır. Ve insanlığın var olması için en az nükleer silahlar kadar tehlike oluşturmaktadır.” (<http://www.president.tj/ru/node/10587>)

2014 yılında ABD'nin Afganistan'dan askerlerini çekme kararı almasıyla bölgede bir yeni Afganistan sorunu çıkacağı korkusu sık sık gündeme gelmeye başlamıştır. Güvenlik endişeleri artan Orta Asya ülkelerinin, Tablo 1'de da göreceğimiz gibi, 2014 sonrasında silahlanmaya ayrı önem verilmesine ve askeri potansiyelini güçlendirmeye yönelik büyük adımların atılmasına sebep olmuştur. Mesela Orta Asya ülkelerinin 2014 yılındaki toplam silah alışı 203 milyar dolar iken, 2015 ve 2016 yıllarında bu sayı hemen hemen 3,5 kat artarak 690'a ulaşmıştır. Orta Asya ülkelerinin Afganistan kaynaklı güvenlik endişelerini Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev'in, Afganistan'dan gelecek radikal grupların mühtemel saldırısıyla Tacikistan'ın baş edemeyeceğini ileri sürerek güney sınırında Rusya'nın yeni bir askeri üs açmasını ısrar etmesi de göstermektedir (<https://russian.rt.com/ussr/article/404188-kirgiziya-rossiiskaya-voennaya-baza>). Söz konusu olay Kırgızistan'daki Kant üssü ile gündeme gelmiştir.

Kırgızistan'da günümüz gündeminde olan bir meselelerden biri Kant üssü ile ilgilidir. Aralık 2016'da Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almazbek Atambayev, 'ABD'nin Kırgızistan'daki askeri varlığının kapatılması yönünde aldığı kararının en doğru karar olduğunu ve ülkenin kendi kendini savunması gerektiğini' söylemiştir (<https://russian.rt.com/ussr/article/404188-kirgiziya-rossiiskaya-voennaya-baza>). Kırgızistan başkanının bu sözlerinden sonra Kant üssün kirasının bitmesi üzerine kapatılması konusu sık sık gündeme gelmeye başlamıştır. Fakat 2017 yılına gelindiğinde Kırgızistan yönetimi, Afganistan'dan gelecek radikal grupların mühtemel saldırısıyla Tacikistan'ın baş edemeyeceğini ileri sürerek, Kant üssünün ülkenin Tacikistan ile olan güney sınırına taşınmasını ya da güney sınırında yeni bir askeri üssün açılmasını talep etmiştir (<https://russian.rt.com/ussr/article/404188-kirgiziya-rossiiskaya-voennaya-baza>).

Kırgızistan özellikle de ikincisi üzerine ısrar etmektedir. Nisan 2017'de gerçekleşen Putin'in Kırgızistan ziyareti sırasında, Tacikistan'daki askeri varlığın da terörle mücadele amaçlı kullanıldığını belirterek, şimdilik Kırgızistan'ın güneyinde her hangi bir askeri varlık açmayı düşünmediklerini ve Kant üssünü de hiç bir yere taşımayacaklarını bildirmiştir (<https://russian.rt.com/ussr/article/404188-kirgiziya-rossiiskaya-voennaya-baza>).

Artan Afganistan kaynaklı güvenlik endişeleri üzerine bu konu Kırgızistan'da Kasım ayında geçirilecek Cumhurbaşkanı seçimlerinden sonra yeniden gündeme geleceği beklenmektedir. Çünkü Orta Asya ülkelerinden radikal gruplarla mücadele konusunda en zayıf kalan Kırgızistan'ın Yeni Cumhurbaşkanı'nın en temel önceliklerinden birinin radikal gruplarla mücadele olacağı mühtemeldir.

SONUÇ

Orta Asya ülkeleri de diğer her ülke gibi silahlanmaya oldukça önem vermeye yani güvenliklerini bu yolla sağlamaya çalışmaktadırlar. Orta Asya'nın temel silah tedarikçiler sıralamasında Rusya hala birinci sıradadır ve bu kısa vadede değişmeyecektir. Nitekim Rusya, bölge ülkelerinin, Türkmenistan hariç, en büyük silah tedarikçisi konumundadır. Türkmenistan'ın ise en büyük silah tedarikçisi 2016 yılında Türkiye olmuştur.

1991 yılında bağımsızlığını aldıktan sonra bir dizi sorunlar ile karşı karşıya kalan Orta Asya ülkeleri söz konusu sorunları çözmek için adımlar atmaktadır ve silah faktörü sorunların çözümünde büyük rol oynamaktadır. Nitekim bölgenin en temel sorunu olarak değerlendirilen terör ve radikal islam ile mücadelede silah faktörü önemlidir.

2014 yılında ABD'nin de terörün ocaklarından olan Afganistan'dan askerlerini çekmesi bölge ülkelerinin eskiden de var olan güvenlik endişelerini daha arttırmıştır. Söz konusu sorunla mücadele edebilmek için bölge ülkeleri de silahlanmaya ve askeri kapasitesini arttırmaya ayrı önem atfetmişlerdir.

Zaman zaman bölge ülkeleri arasında bazı gerilimler yaşansa da kaba kuvvet kullanılmaktan kaçınılmaktadır. Bu da bölge ülkelerinin temel güvenlik endişelerinin komşular ile olan sınır ya da su sorunu değil de Afganistan kaynaklı terörle bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Orta Asya'nın jeopolitik olarak her geçen gün değeri artmaktadır. Bu da küresel güçlerin bölge için rekabetinin artmasına neden olmaktadır. Söz konusu rekabetten bölge ülkeleri de en zayıf noktalarını güçlendirmek için faydalanmaya, yani stoklarındaki silahları çeşitlendirmeye ve askeri potansiyelini yükseltmeye çalışmaktadırlar.

KAYNAKÇA

"Kırgızistan'daki ABD Askeri Hava Üssü Kapandı", Trt Haber, Temmuz 2014, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/kirgizistandaki-abd-askeri-hava-ussu-kapandi-135685.html> (E.T: 6.06.2017).

"Poslanie Lidera Natsii, Prezidenta Tadjikistana Uvajaemogo Emomali Rahmona Madjlisi Oli Respubliki Tadjikistan", Duşanbe, 20.01.2016, bkz. <http://www.president.tj/ru/node/10587> (E.T: 30.05.2017)

Abdibaitova, Burulkan (2011), "Özgür Kırgızistan 20 yaşında", 21. Yüzyıl.

Arı, Tayyar (ed.) (2008), Orta Asya ve Kafkasya, Rekabetten İşbirliğine, Bursa, MKM Yayıncılık.

Arı, Tayyar (2002), Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, 4. Baskı, İstanbul, Alfa Yayınları.

Ayupov, Asilbek., Orazbayeva, Aliya (2017), "Tsentralnaya Aziya i Territorialniye Spori", http://www.region.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=2322:2017-04-21-03-44-30&catid=4:politika&Itemid=5 (E.T: 18.05.2017).

- Gamova, Svetlana., Panfilova, Viktoriya (2006) "Karimov Gotov Menyatsa", Nezavisimaya Gazeta.
- Kalişevskiy, Mihail (2012), "Tsentralnaya Aziya: Voenniy Balans", Fergana Haber Ajansı.
- Kaminin, Vladimir (2013), Politika Rosii V Oblasti Obespecheniya Bezopasnosti V Tsentralnoy Azii V 1990-ye gg, Mejdunarodniye Otnoşeniya, UDK.
- Kartaşov, İvan (2012), "Uzbekistan Vyşel iz ODKB", Rosiyskaya Gazeta RGRU, Haziran, bkz. <https://rg.ru/2012/06/29/uzbekistan-site.html> (E.T: 25.06.2017).
- Malişeva, D. Vizovı Bezopasnosti V Tsentralnoy Azii (2013), İMEMO RAN, Moskova.
- Pirinççi, Ferhat (2010), İsrail'in Silahlanmasında ABD'nin Rölü ve ABD-İsrail Stratejik İlişkinin Başlaması (1956-1973), History Studies, Middle East Special Issue, s. 371
- Pirinççi, Ferhat (2010), Silahlanma ve Savaş, Orta Doğu'daki Silahlanma Girişimlerinin Küresel ve Bölgesel Güvenliğe Etkisi, Bursa, Dora Yayınları.
- SIPRI Arms Transfers Database, Turkey: Transfers of Major conventional weapons: sorted by supplier. Deals with deliveries or orders made for year range 1991 to 2016, 20 July 2017.
- SIPRI,(2002), SIPRI Yearbook 2002: Armaments, Disarmaments and International Security.
- Şustov, A., (2008), "Mejetniçeskie Konflikty v Tsentralnoy Azii", Şubat, bkz. <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1202816160> (E.T: 20.05.2017).
- <http://www.bbc.com/russian/features-37169385> (E.T: 2.10.2017).
- <http://www.fergananews.com/articles/7514> (E.T: 22.06.2017).
- <http://www.mk.ru/politics/2016/09/07/uzbekistan-i-kirgiziyu-spasli-ot-voyny-pokhorony-karimova.html> (E.T: 2.10.2017).
- http://www.ng.ru/cis/2017-03-01/7_6938_kirgisia.html(E.T: 28.09.2017).
- <https://russian.rt.com/ussr/article/404188-kirgiziya-rossiiskaya-voennaya-baza> (E.T: 28.09.2017).
- <https://russian.rt.com/ussr/article/404188-kirgiziya-rossiiskaya-voennaya-baza> (E.T: 28.09.2017).
- <https://www.youtube.com/watch?v=jOUE62R9580> (E.T: 26.09.2017).